

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
SOCIALINĖS POLITIKOS GRUPĖ
PAŽYMA

DĖL NARKOTIKŲ, TABAKO IR ALKOHOLIO KONTROLĖS DEPARTAMENTO
2021 M. VEIKLOS ATASKAITOS

2022-05-05 Nr. NV-1227

Vilnius

Teikėjas: Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas (toliau – NTAKD).

Tikslas: pristatyti Lietuvos Respublikos Vyriausybei informaciją apie NTAKD veiklą 2021 metais.

Teisinis pagrindas: Ataskaita parengta pagal Viešojo sektoriaus subjekto metinės veiklos ataskaitos ir viešojo sektoriaus subjektų grupės metinės veiklos ataskaitos rengimo tvarkos aprašą, patvirtintą Vyriausybės 2019 m. vasario 13 d. nutarimu Nr. 135.

NTAKD strateginis tikslas: *Sukurti sveikesnę ir saugesnę visuomenę, kurioje kiekvienam žmogui siekiama padėti išvengti alkoholio, tabako ir narkotikų daromos žalos ar ją sumažinti, taip pat sudaromos galimybės rūpintis savo, šeimos ar bendruomenės narių sveikata, socialine ir ekonomine gerove.*

2021 m. NTAKD skirta 1 040,0 Eur. valstybės biudžeto asignavimų ir 1 930,1 Eur ES finansinės paramos. NTAKD patvirtintų etatų 42, užimtų – 33 (+ 2 projektiniai).

2021 m. numatyti efekto kriterijai:

- **Alkoholio suvartojimas per metus, tenkantis vienam šalies gyventojui, vyresniam negu 15 metų, litrais absoliutaus (100 proc.) alkoholio.** Pasaulio sveikatos organizacijos duomenys rodo, kad 2015–2019 m. Lietuva gerokai sumažino suvartojamo alkoholio kiekį ir pateko į penketuką šalių, kurios per 5 metus sumažino vartojimą – net 17 proc. 2000–2015 m. esminių pokyčių neįvyko, tačiau 2019 m. padėtis ženkliai pagerėjo ir nuo 15,4 litrų sumažėjo iki 12,8 litro gryno alkoholio 1 gyventojui. 2020 m. vienas 15 m. ir vyresnis Lietuvos gyventojas vidutiniškai suvartojo 11,4 litro absoliutaus legalaus alkoholio (0,3 litro daugiau nei 2019 m).

- **15–64 metų Lietuvos gyventojų, nurodžiusių, kad rūkė tabako gaminius per paskutinį mėnesį, dalis (proc.)** 2021 m. šis rodiklis išliko panašus kaip ir prieš 5 metus, tačiau 18–24 metų amžiaus grupėje rūkančiųjų per paskutinį mėnesį tabako gaminius *sumažėjo nuo 32,6 proc. 2016 m. iki 27,8 proc. 2021 m.* Bent kartą gyvenime elektronines cigaretes buvo vartoję 23 proc. 15–64 metų amžiaus Lietuvos gyventojų, kaitinamuosius tabako gaminius buvo vartoję 17,9 proc. gyventojų.

- **Lietuvos gyventojų, per paskutinius 12 mėn. vartojusių narkotines ir psichotropines medžiagas, dalis (proc.).** Šis rodiklis padidėjo iki 4,5 proc. 2021 m., tačiau Lietuvoje jis vis dar yra beveik du kartus mažesnis už ES šalių narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo per pastaruosius metus rodiklių vidurkį – 8,3 proc. Narkotikų vartojimo per paskutinius 12 mėnesių paplitimas didžiausias tarp jaunų suaugusiųjų. Narkotikų per paskutinius 12 mėnesių vartojo 9,4 proc. 15–34 m. Lietuvos gyventojų, ES šalių vidurkis– 16,9 proc.

Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimas: NTAKD, įgyvendindamas Aštuonioliktosios Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano 4.1.5 veiksmą, 2021 metais parengė Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir su narkotikais susijusios žalos klausimais iki 2035 metų patvirtinimo projektą.

Svarbiausios 2021 m. NTAKD veiklos sritys:

Psichoaktyviųjų medžiagų paklausos mažinimas:

- **Vykdyta Ankstyvosios intervencijos (toliau – AI) programa eksperimentuojantiems ar nereguliariai vartojantiems alkoholį ir/ar narkotikus (išskyrus tabaką) 14-21 m. jaunuoliams.** Nors šiuo metu AI programą įgyvendinančių savivaldybių skaičius vis dar yra mažesnis nei iki

pandemijos, tačiau lyginant su 2020 m., pastebimos teigiamos tendencijos – 2021 m. programą įgyvendino 41 savivaldybė, 2020 m. – 30 savivaldybių. Programos užsiėmimus pradėjo lankyti 490 jaunuolių, iš jų 403 (82 proc.) ją sėkmingai baigė. Jaunuoliai dažniausiai dalyvavo programoje dėl alkoholio vartojimo (62 proc.), 29 proc. – dėl kelių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, o 9 proc. dėl narkotikų vartojimo. 2021 m. atnaujintas leidinys „Ankstyvosios intervencijos programos vadovas“.

- ***Nuosekliai tobulintos psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos srityje dirbančių specialistų kompetencijos*** – parengiant ir pritaikant ENNSC parengtą įrankį „Europos prevencijos mokymo programa“ suorganizuotas nacionalinis nuotolinis seminaras ir 11 mokymų socialiniams pedagogams, švietimo pagalbos specialistams, savivaldybių darbuotojams tema „Veiksminga psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencija“, kuriose dalyvavo 381 dalyvis.
- ***Tobulinta savivaldybių Narkotikų kontrolės komisijų veikla.*** Suorganizuoti 2 savivaldybių Narkotikų kontrolės komisijų regioniniai mokymai, kuriuose dalyvavo 89,5 proc. savivaldybių, įsteigusių Narkotikų kontrolės komisijas, atstovai.
- ***Viešinta informacija, siekiant didinti visuomenės sąmoningumą*** – inovatyvi ir interaktyvi interneto svetainė vaikams ir jaunimui (nuo 14 metų) – www.askritiskas.lt (atnaujinta virš 65 proc. svetainės turinio, kas pritraukė 8,8 tūkst. lankytojų); motyvuojanti mesti rūkyti interneto svetainė www.nerukysiu.lt (atnaujinta virš 40 proc. turinio, informacijos joje ieškojo virš 46 tūkst. asmenų); svetainė tėvams www.kaveikiavaikai.lt (daugiau nei 5,5 tūkst. lankytojų). Kartu su NVO ir privačiu sektoriumi vykdyta edukacinė iniciatyva „Saugi erdvė“, socialinė informacinė kampanija „Vaikystė šešėlyje“ ir kt.
- ***Tęstas projekto „Asmenų, priklausomų nuo psichoaktyviųjų medžiagų, socialinė integracija“, (vykdomas su 11 partnerių), įgyvendinimas.*** 2016–2021 m. 1 783 priklausomi asmenys gavo psichologinės ir socialinės reabilitacijos paslaugas (47,6 proc. dalyvių pasibaigus reabilitacijai pradėjo ieškoti darbo, mokytis arba dirbti). 2021 m. psichosocialinės reabilitacijos ir integracijos į darbo rinką paslaugos buvo suteiktos 354 asmenims.
- ***Vykdytas Naloksono išdavimo žemo slenksčio paslaugų kabinetuose pilotinis projektas, siekiant sumažinti mirčių nuo opioidų perdozavimo riziką*** – projektas pradėtas 2019 m. ir buvo vykdomas Alytaus, Kauno ir Klaipėdos žemo slenksčio kabinetuose bei 2021 m. naloksono rinkiniai buvo pradėti dalinti Vilniaus žemo slenksčio kabinete.

Psichoaktyviųjų medžiagų stebėseną:

- ***Vykdyti tyrimai pasitelkiant inovatyvius stebėsenos metodus*** – narkotinių medžiagų nustatymo analizuojant nuotekas Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos miestuose tyrimas; dalyvauta ESCAPE projekte, tiriant žemo slenksčio kabinetų lankytojų atneštų panaudotų švirkštų liekanas; vykdytas Europos internetinis narkotikų tyrimas apie narkotikų vartojimo įpročius skirtingose Europos šalyse.
- ***Pradėtas projektas „Atsako priemonių mažinančių narkotikų vartojimą laisvės atėmimo vietose esantiems asmenims ir buvusiems nuteistiesiems formavimas, pasitelkiant duomenų analizę ir intervencijos programas“.*** 2021 m. atliktas tyrimas 5 Lietuvos laisvės atėmimo vietų įstaigose.
- ***Atliktas „Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimas Lietuvoje 2021 m.“ tyrimas.*** Tyrimo metu apklausti 2 501 15-64 metų amžiaus nuolatiniai Lietuvos gyventojai, gauti naujausi psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimo duomenys.

Psichoaktyviųjų medžiagų pasiūlos mažinimas:

- ***Vykdyta Alkoholio kontrolės įstatymo (AKĮ) reikalavimų priežiūra*** – skirtas didesnis dėmesys pažeidimų prevencijai, konsultuojant ūkio subjektus – suteikta 5 000 konsultacijų (2020 m. – 4 500), susijusių su AKĮ ir TKĮ nuostatų laikymusi. Siekiant mažinti administracinę naštą, 54 proc. visų ūkio subjektų veiklos patikrinimų, o neplaninių patikrinimų – net 89 proc. atlikti kartu su kitomis priežiūrą vykdančiomis institucijomis (nustatyti 134 pažeidimai, 2020 m. – 114). Dažniausi pažeidimai, susiję su prekyba alkoholiniais gėrimais draudžiamu laiku (35 proc.), jų pardavimu jaunesniems nei 20 metų amžiaus asmenims (34 proc.). Rengti reguliarūs susitikimai su

asocijuotomis verslo struktūromis, mokymai ūkio subjektams, ypatingas dėmesis buvo skirtas verslo naujokams.

- ***Vykdyta tabako gaminių, elektroninių cigarečių ir su jais susijusių gaminių priežiūra*** – operatyviai ir lanksčiai reaguota į rinkos pokyčius, t. y. naujoviškų tabako gaminių ir elektroninių cigarečių spartų populiarėjimą, ypač tarp jaunimo. Nustatyta 15 Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymo (TKĮ) pažeidimų, susijusių su draudžiamu tabako gaminių rėmimu bei tabako gaminių imitavimu (27 proc.), taip pat susijusių su draudžiama elektroninių cigarečių ir jų pildyklių reklama bei nuotoline prekyba (sudaro 26 proc. visų nustatytų TKĮ pažeidimų).
- ***AKĮ ir TKĮ pažeidimų bylų svarstymas.*** 2021 m. NTAKD priėmė 111 nutarimų taikyti ekonomines sankcijas ūkio subjektams, iš jų – 101 nutarimas dėl AKĮ ir 10 dėl TKĮ pažeidimų. Ekonominės sankcijos buvo taikytos ūkio subjektams tik kraštutiniu atveju, kai visos kitos priemonės jau buvo išnaudotos ir nedavė rezultatų. Teismai per 2021 m. išnagrinėjo 57 administracines bylas – visais atvejais teismai pareiškėjų skundus atmetė ir paliko galioti NTAKD priimtus nutarimus – 1 byla buvo atmesta apeliantai atsisakius apeliacinio skundo ir pripažinus NTAKD priimto nutarimo teisėtumą, t. y. pasiektas 100 proc. laimėtų teismuose bylų rodiklis.
- ***Įgyvendintos naujos priemonės narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) teisėtos apyvartos kontrolei ir stebėsenai užtikrinti.*** Nustatyta 490 Lietuvos įmonių, kurios savo veikloje naudoja prekursorius bei į oficialų sąrašą neįtrauktas medžiagas; patikrintos 88 įmonės, daliai iš jų pritaikyta nauja ūkio subjektų veiklos patikrinimo rūšis prekursorių kontrolės srityje – atitikties deklaracijos, suteikiančios teisę pačioms įmonėms savarankiškai įsivertinti veiklos atitiktį teisės aktų reikalavimams. Įtvirtintas „Verslo naujoko“ statusas ir numatytos specialios priemonės verslui gerinti, suteikta daugiau nei 700 konsultacijų prekursorių kontrolės klausimais. Per 2021 m. įvykdyti 21 nuotoliniai mokymai, jų metu apmokyta daugiau nei 1 000 specialistų ir pareigūnų, savo darbe susiduriančių su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis.
- ***Administracinių paslaugų teikimo srityje*** 2021 m. suteikta 316 administracinių paslaugų, galiojo 847 NTAKD išduotos licencijos, leidimai ir pažymėjimai. Įgyvendinus licencijų išdavimo proceso efektyvinimo priemones, jų išdavimo terminas sutrumpėjo 73 procentais nuo nustatyto teisės aktuose. 2021 m. NTAKD pradėjo vykdyti naujas funkcijas – išduoda licencijas verstis didmenine prekyba ir gamyba su tabako gaminiais susijusiais gaminiais ir specialiuosius leidimus naudoti I, II ir (ar) III sąrašų narkotines, psichotropines medžiagas moksliniams tyrimams. Iš viso išduota 24 rūšių licencijos, leidimai ir pažymėjimai. 2021 m. labiausiai išaugo licencijų verstis didmenine prekyba alkoholiniais gėrimais skaičius, lyginant su 2020 m., jų skaičius išaugo 9 proc.

Derinimas: ataskaita buvo pateikta susipažinti Sveikatos apsaugos ministerijai, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, Vidaus reikalų ministerijai bei Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai, pastabų negauta.

Dalykinio vertinimo išvada. Siūlytume klausimą teikti Vyriausybės pasitarimui.

Aurelija Urbonienė, tel. 8 706 63813, el. p. aurelija.urboniene@lrv.lt